

bide okerretik zuzentzeko eskubidea baldin badu ere, era berean obligazioa ere ba du, lehenagoko bidean egindako kalteen eta ez egindako mesedeen aitortze publikoa egiteko, bai eta, oraingo bide berrion egindako onak, berez meritagarri* barik,* nola-bait aurrekoen ordaingarritzat* erakusteko umiltasuna. Zeren,* aspaldion, espainiar ezkertiarren artean, partidu eta alderdi jakin batzutan* eta ordena eta konpainia ezagun zenbaitetan agertzen den jokaera bestelakoa baita, hots,* beren oraingo euskaltzetasuna betikoa eta betidanikoa balitz bezala erakustekoa, bai eta, zenbait kasutan, nigatik edo gugatik izan ez balitz delako harrotasuna ere. Hori, oportunismo nazkagarria ezezik,* faltsukeriarik ustelena ere ba da, haien borondateaz deus* onik ez dioena.

Horregatik, euskaldunon giza eskubideen alde —maiz aho soilez— aldarrikatzerat* jarri aurretik, atzo, gaur laudatzen diren eskubide berberok zapaltzen ibili zirenean egindako kalteengatik mea culpa esan behar da, ordukoen aitortze biluzia egin, eta gero gerokoak. Eta Mediterraneo aurkitzaile bezala etorri gabe, aspaldidanik jo eta ke ekintza luze eta ixilean ibilitakoen atzean iladan* jarri, zeren betetaria, euskal gauzetan ere, diruz bada ere, ez baitu edozein umegorrik (edo agur beltzek) inprobisatzen.

Mea culpa, beraz, sentitzen dut, oker nengoela aitortzen dut; eta ondoren bai, ...lepoan hartu eta segi aurrera. (Patxi URTIAGA.)

Ez ahantz oraingoa!

Geure artean sarritan ikusten ditugu eskola handirik ez dutenak, gazte denboran gaizki eta guti ikasi dutenak, gai korapilotsurik eztertu ezin dutenak. Eta, zer esanik ez, hauk* dira gaur egun gure artean gehien direnak.

Eskoladunek eta estudiantzeko ohitura dutenek, gauza berriak asmatzeko eta ulartzeko erraztasun haundiagoa dute. Eskolara joateko beta* haundirik ukan ez dutenek, ordea, nola pentsatzen ohi dute? Nola moldatzen beren arrazonamenduak, beren asmo eta esaldiak? Zerk bultzatzen ditu pentsatzeko abiaduran?

Ondo eskolaturik direnen baitan, logikazko bideetatik sartzten dira eguneroko esperientzaik eta liburuetan ikasi* gaiak. Abstrakzioa egiteko ohiturik daudenez gero, gogoetazko gauza berriak sortzeko erraztasun haundiagoa dute. Ezjakinen logika apurra, ostera, gauza konkretuen gainean eraikitzen da. Hizkuntz arloan, ahoz aho ikasitako hizketaz moldatzen ohi dituzte beren esaldiak eta burutapenak. Abstrakziozko hizkuntza ez dute egokiro ezagutzen. Ezezegunak zaizkie, esaldi korapilotsuagoak asmatu ahal izateko lanabesak: gramatikaren legeak, literatura, eta abar.

Euskaldunon egoera txarragoa da oraindik, zeren* euskaldun —euskaradun— gehienak analfabetuak baitira euskaraz, ez irakurtzen ez idazten ez dakitelarik. Beren eskualdeko* hizkera baino ez dakitenak, ugari dira. Batzutan,* egoera larri hau ikusirik, ea Euskal Herri euskaldunago baten ametsa utopia huts bat baino ez ote den pentsatzen ibili gara guztiok. Batez ere logika hutsezko bideetan ari izan garenean. Baina kultura eskasekoek nahiago dute sentimendua, logika baino; eta bide horretatik zuzena eta okerra hobeto bereizten dakite, ametsa legetzat harturik.

Aspaldion euskal kulturak abiada haundia hartu du; batez ere gai berriak urratzen: soziologia, ekonomia, linguistika, politika, pedagogia, matematika, fisika, eta abar. Hala ere, gai hauk guztiok eskoladunentzat zuzendu dira zeharo, ikasketa haundikoentzat, unibertsitari eta antzekoentzat. Arlo hauetan euskal kulturaren urritasuna bete egin behar da, bai, gero eta gehiago lanean arituz. Baina eskola eskasekoen mailan zer?

Oso guti sortzen da gaur, euskal kulturaren alorrean, eskola eskasekoentzat. Liburu azoketan, aldizkarietan nahiz diskoetan agertzen denari so* egitea aski* da, horretaz konturatzeko. Intelektualen gorakada denbora laburrez gertatu da. Herri xehea, ordea, eskola guti dutenak, beherean* gelditzen dira: intelektualen lanak ez dituzte maiz ulertzen, ez eta haien berririk jasotzen ere.

Baina Euskal Herria batok eta besteok osatzen dugu. Lehenago, euskaltasuna herri xehearen mailan jasotzen genuen, eskola urri edo gabekoengandik. Orain, ostera, horien mundua erdi itzalirik* dagoela eta etorkizuna haurrengan erein behar dela entzuten ohi dugu. Halaber,* arazoa luzerorako dugula, eta, haurrak euskaraz eta euskal kulturaz ondo eskolatu arte, ez dagoela oinharri sendorik.

Haurrengan dugun esperantza egiaztuko da noizbait, biharko egunen batetan. Baina egun hori etorri artean, zer jatzoten* da eta zer jazoko? Oraingo herriaz ahantzirik bizi bagara, nola molda genezake geroa, hori lortzeko baitzepadakoa* baita oraingoa barna pasatzea?

Ederto gomutatzen* naiz, behinola ANAITASUNAn agertu zèn artikulu batez. «Herri zentsura» zuen izenburua. Artikulu hartan herri batetako buruzagi bat aipatzen zen. Buruzagi hark, herriarentzat zerbait idatzi behar zuenean, egin eta gero, aldameneko gizon arrunt* bat deitzen zuen, eta, gizon honek ondo ulertu artean, ez zuen bere eskribua argitaratzen. Gure kasuan ere, euskaldun xehearekiko harremanek hestua goak eta errazagoak behar lukete izan. Baina nola helduko gara euskaldun analfabetuarengana, guk idazten duguna zehazki uler dezan?

Herriaren aldetik, geure intelektualentzat, gauza berriak sortzeko askatasun gehiago eskatuko genuke. Herri xeheak baketan utzi behar lituzke, beren lana egin dezaten. Premiazkoa dugu hau. Zeren, benetako intelektualak ukan* nahi baditugu, haiek giro egoki bat ukan behar baitute beren larenako. Eta guk eginahala egin behar dugu, giro hori sortzeko.

Eta, intelektualen aldetik, askatasun eta laguntza gehiago eskatuko genuke hain eskolaturik ez direnentzat. Intelektualek errespetatu behar lituzkete, mespretxurik gabe babesa emanaz. Herri xehea —ez bakarrik gizarte mailan, hezkuntz* eta kultur mailan ere— intelektualez a priori mesfidatzen da. Geure oraingo herriari errotarriak irents eraziko dizkiogu, eta, irensten ez baditu —eta ez ditu egingo—, arbuia* eta kito? Ala geure oraingo herria maitatu egingo dugu, bere akatsetatik libratzera lagunduz?

Nork bere bidea hautatzen du. Euskaldungoaren alde geure asmo zintzoenak jarririk ditugunok, bigarren hautapena egingo dugu, euskaldun guztien arteko adiskidetasunezko harremanak ugaltzera saiaturaz. Adiskidetasuna baita hazirik ederrena, etorkizuneko loreen eta fruituen eskuratzeko. (Joan Mari MENDI-ZABAL.)

«Mugalde» saria eta literatur sariketak

«Mugalde» saria

Euskal literaturaren munduan ba da zenbait sariketa.

Azkenekoan, han izan ginen: hain zuzen, Mugalde delakoak antolaturikoan. Askari* baten aurretik eman zitzaizkigun erabakiak, eritzia eta irabazleak.

ANAITASUNAn berri eman zenez, hiru sail ziren sarizatzeakoak: saioa, poesia, elaberria.* Sarion irabazleak eta lanak aipatu besterik ez ditugu eginen hemen:

— Saioa: «1833.eko euskaldunen asaldura». Egile: Gartzelako bi.

- Poesia: Lehen saria, emateke.* Accessit: «Bizitzaren persianak». Egile: Mikel Arregi.
- Elaberria: Lehen saria, emateke. Bigarrena: «Ehun metro». Egile: Samuel. Hirugarrena: «Andereño». Egile: Xabier Gereño. Accessit: «Kandado gorriak». Egile: Joan Lissagaray.

Hona, bada, Mugalde barnekoak ez zirèn epaimahainekoek emandako erabakia. Eta epaimahainen hauen eritzia agertuz, Mugaldeko ordezkariak berak esan duenez, kantitibito aldetik lanak ugari etorri dira (hiru saio, hiru poesia, zazpi elaberri). Baina lanok kalitate eskasekoak izan omen dira. Frogarik* bistakoena, poesia bezala elaberrian emateke gelditu diren lehen sari horik* dira.

Geroari buruz, erabaki gabe du oraindik Mugalde sarion antolaketa. Oraindik ez dakigu segur, urtero hiru sail horik, edo horietakoren bat, izango diren sarituak, edo berriren bat sortuko ote den. Eritzien zain gelditzen dira antolatzaileak.

Sari kritikatuak

Mugalderen sariketa hau aitzakitza harturik, guk euskal literatur sariketen azterketarako lehen pauso batzu* eskaini nahi genituzke hemen.

Idazlea, pertsona minbera da, ba dakigu. Batzurenzat* horregatixek, baina funtsean,* nik uste, okerrik ba delako ere, kexa asko entzuten da bazterretan, literatur sariak direla eta.

Batzurak,* epaimahainekoak dira hauzitan jarriak, dela taldekerian erortzen* direlako, dela erizpide* atzerakoiak dituzte-lako. Literatura engaiaturik* ez omen da sariztatzen.

Gero, antolatzaileak ere oso kritikatuak dira. Intentzioetatik hasita (kultur zaletasuna zuzitzeko bidea besterik ez zaizkiela sariak), antolaketa moduraino (informazio urria edo berandu, sarion inguruko bizitasun eskasa, sarien merketasuna, idazlanak guti saritzeaz kanpo gutiago argitara ematea, etc.). Etabar luze bat ezarri genezake hemen, baina oraingo honetan aipatu besterik ez ditugu egin nahi. Egin ohi den azkeneko kritika bat ere ba da, kritika doblea: bateko, saio sarien falta handia, eta besteko, 15-20 urtetakoentzat izan daitekeen literatur motaren hutsune ezin handiagoa.

1974.era Euskaltzaindiak argitara eman zuen euskal sariketen bildumari* begiratu bat ematen badiogu, gauza bat edo beste nabarmenki agertzen da: hamaika sari dira hor agertzen direnak, eta denen artean ez dute milioi erdi pezeta osatzen. Sari gehien antolatzen duena, Gipuzkoako Aurrezki Kutxa da, lau saritarako dirua jartzen duenari. Gainerako antolatzaileak, hauk dira: Bizkaiko Aurrezki Kutxa, C.A.T., Donostiako Aurrezki Kutxa, E.K.A., Bilboko Ateneoa, Gerendiaga. Ba dakigu, hortik aparte, zenbait sari, edo erakunde* batzuren* eraginez, edo talde batzuren bidez ere atontzen* dela, hala nola, Lizardi saria, Iradier, Ibinagabeitia, Karmel.

Sariaren helburuak

Gure literatur sarien azterketa egiteari interesgarri deitza. Premiakoa da, nire ustez, literatur sarien kultur funtzioa aztertzea. Zernolakoak dira, bada, literatur sariaren helburuak?

Ene eritziz, hirukoitza izan liteke literatur sariaren kultur eginkizuna:

- Idazleari begira: Artistaren janaria txaloe delako, idazleak ere ospea eta ohorea maite ditu, pizgarri zaizkio. Sari bat, idazlea lanean jar dadin bide izan daiteke. Sariak, ongi eramanez, idazle berriak sortertzeko edo plazaratzeko bide ezin egokiagoak izan daitezke. Saria, bestalde, idazleak berak bere lanaren balioa neurtzeko erizpide ere ba da. Eta gure kulturaren ezin ahantz dezakegu, ekonomiazko laguntza ere ba dela.
- Irakurleari begira: Sariaren inguruan animatze bat sor daiteke, horrela irakurleak ugalduz. Obra sarituak ezaguteraziz ere, mesede egiten zaio irakurleari.

Baliorik nagusia, irakurleari begira, sariak irakurleari eskaini diezaiokien informazioan eta orientazioan ikusiko nuke nik.

- Literaturari begira: Arestian* esan bezala, hori guztiori kulturaren alde joan daiteke, saria literari sorkuntza indartzeko medio bilakatuz, balore berriak laguntzeko eta lanak promozionatzeko bezainbat, profesionaltasunaren hutsunea betetzeko erabiliz.

Dena den, literatur sariketen planteamenduak gure kultur egoeraren azterketa sakon bat eta, geroari begira, kultur beharrezkoen planifikatze egiazko eta oso bat eskatzen du. (Joan Mari TORREALDAY.)

«Panpina Ustela» edo literaturaren aldeko garrasi bat

Guti barru kalera dator, lege aldizkari ez izan arren, Euskal Kulturaren aldizkari gisa* funtzionatu nahi lukeen PANPINA USTELA-ren lehen zenbakia. 21 x 28,5, hots, astekari standard baten tamainakoa eta 32 horrialdetako izanen da.

Joseba Irazu da editorea. Eta lehen zenbaki honen idazle, Bernardo Atxaga* eta Koldo Izagirre.

Literatur liburuxka (aldizkari) bat da. Osatasun ederzalean erama barnea, argazki eta grabatuekin, forma eta letrekin jokatuz. Literatur mota desberdinez horniturik dator, hala nola, antzerki laburrak, poemak, ipuinak, etc.

Udaberri gertu* eta loratsu baten zain, lurrean sartzen den landarea da PANPINA USTELA. Luma literario berri eta gazteak plaza ateratzen direnean, orduan helduko da haren udaberria. Oraingo PANPINA USTELAREN bi egileok gazte dira, oso gazte, 21 eta 23 urtetakoak. Gaztetasuna eta goi maila eman nahi dio PANPINA USTELAK euskal literaturari.

Bidea ibiliz egiteko asmoarekin, eta, garai berean, bidea markaturik, literatura onaren aldeko garrasi bat izan nahi luke honek. Hona Manifestua. Laster aterako den zenbaki horretatik jasorik eskaintzen diogu ANAITASUNAREN irakurleari:

EZ DEZAGULA KONPOSTURARIK GAL, HALARE

Literatura bait da herriaren boza: gizarte-aldaketan lagungarri denez, beste Euskal Herri baten lorketa lagundu behar du euskaldunon literaturak.

Laguntza hau exkaxa ta ahula izanen da noski, literaturak, zerbait aldatzekotz sentsibilitatea aldatzen bait du, ta ez besterik.

Bere zeregina betetzearren, lehen lehenik, literaturak plazara dezaten eskatzen du: ezkutu ta isileko poemek poemak izaten dira, baina aiderik gabe, arnasarik gabe, panpina ustelak bilakatzen dira.

Bozarik gabeko herriak, hots, beren kutiziak, ametsak, heriotza, amodioa ta hainbat eta hainbat eta hainbat gauza adierazten ez dutenak, aiderik gabe, arnasarik gabe, panpina ustelak bilakatzen dira.

Boza hau isilerazten duten guztien aurka aurka aurka gaude:

Sariketa literarioen guztien aurka, beren zentzugabekeriaz idazleak zapuztu ta ito egiten dituztelakotz.

Non ditugu presentatutako lanak?

Noraino daude epaimahainekoak jantziak lanak jurtzearren?

Sariketa literarioen aurka, liburuak, aldizkariak, poema-bertso-teatro saioak proposatzen ditugu.

Zenbait erakunderen fama ez da euskal literaturaren hazia, beraien baina. Geurea, euskal literaturari astinaldi bortitzak ematea da.

Bainan, halare egungo argitara-etxe, aldizkari ta sa-